

VOOR VOLWASSENEN

1. Wat staat er op het hongerdoek?

Aan een van de muren hangt het hongerdoek “Behoud de schepping, opdat allen leven” (in klein of groot formaat). De deelnemers zitten in een halve kring (eventueel in meerdere rijen), zodat iedereen een goed zicht heeft op het doek. Als er geen doek voorhanden is, krijgen de cursisten de afbeelding op A4 formaat. Vertoning via een beamer is ook mogelijk.

De gespreksleider leidt dit onderdeel heel kort in:

“Een hongerdoek is een uitnodiging tot dialoog en daarmee ook een oefening in waarneming. Ik nodig jullie uit om goed naar dit doek te kijken. Wat zie je? Ook als de betekenis van een detail voor jou niet duidelijk is, kan je toch beschrijven wat je wel ziet. Laat het doek een paar minuten in stilte tot je doordringen. Dan zullen we beginnen met de gezamenlijke verkenning.”

(N.B.: geef a.u.b. geen informatie vooraf over de afkomst van dit doek, de inhoud, het verschijnsel hongerdoeken, de maker, de opdrachtgever e.d. Het is de bedoeling dat de deelnemers zo onbevangen mogelijk aan de verkenning beginnen.) (2 min)

De deelnemers kijken in stilte naar het doek. (3 min)

Dan worden ze uitgenodigd te vertellen wat ze zien, ook als de betekenis niet duidelijk is. Als deelnemers met een interpretatie, hypothese of uitleg komen, mag dat, maar de gespreksleiding vraagt wel terug naar het afgebeelde: waarop baseert de deelnemer deze interpretatie? Wat is er afgebeeld? De gespreksleiding kan mensen die wat stiller zijn, stimuleren een inbreng te geven: wat zie jij? Als de inbreng vanuit de groep stilvalt, kan de leiding de deelnemers stimuleren door te vragen: wat zie je nog meer? Is dat werkelijk alles? (25 min)

Als het hele doek zo aan bod is gekomen, kan de gespreksleiding de vraag stellen: wat zou de (hoofd)boodschap van dit doek kunnen zijn? (10 min)

Pas hierna geeft de leiding een korte uitleg van het doek met als ingrediënten:

- het verschijnsel hongerdoek
- de maker van het doek en de opdrachtgever Misereor/Vastenactie
- de inhoud van het doek met de drie hoofdaferealen

Voor deze uitleg kan gebruik gemaakt worden van de beschrijving van het hongerdoek in de brochure.

2. Het hongerdoek en de encycliek 'Caritas in Veritate'.

Op 7 juli 2009 verscheen de derde encycliek van paus Benedictus XVI, 'Caritas in veritate' (liefde in waarheid). In deze rondzendbrief actualiseert de paus het sociale denken van de kerk. Hij biedt daarin een moreel kompas in deze tijd van globalisering, voedselcrisis, kredietcrisis en klimaatcrisis. Hoe kunnen we in de verschillende sectoren van de menselijke samenleving (economie, politiek, maatschappelijk middenveld) bijdragen aan een echte menselijke ontwikkeling voor alle wereldburgers, rijken én armen? Het doen van gerechtigheid en het gericht zijn op het algemeen welzijn (en niet op eigenbelang) zijn daarbij twee belangrijke principes. Die krijgen pas echt inhoud, als ze gevoed worden door de liefde.

In zijn encycliek behandelt paus Benedictus XVI een groot aantal maatschappelijke thema's. Sommige daarvan komen ook aan bod op het hongerdoek 'Behoud de schepping'. Dat geldt zeker de uitspraken van de paus over het milieu (CIV 48-51), maar er zijn meer raakvlakken. Die raakvlakken willen we in deze werkvorm verkennen. Daarbij gaan we ervan uit, dat de deelnemers al enigermate bekend zijn met het hongerdoek.

Start: in de ruimte hangt het hongerdoek. De deelnemers krijgen een kopie van werkblad 1 uitgereikt. Daarop staan citaten uit de encycliek 'Caritas in veritate' vermeld.

Variant 1

Eerst worden alle citaten een keer hardop voorgelezen. Dat kan b.v. door de cursist links van de gespreksleiding het eerste citaat te laten voorlezen, de linkerbuurman/vrouw het tweede citaat etc. totdat alle teksten gelezen zijn.

Daarna krijgen de deelnemers de opdracht een citaat te kiezen, dat hen het meest aanspreekt. Bij welk tafereel op het hongerdoek past dit citaat het beste?

De gespreksleiding nodigt de deelnemers een voor een uit om hun citaat voor te lezen, die keuze te motiveren en de verbinding met het tafereel op het hongerdoek aan te geven.

Wat valt op als iedereen aan de beurt is geweest?

Variant 2

Eerst worden alle citaten een keer hardop voorgelezen. Dat kan b.v. door de cursist links van de gespreksleiding het eerste citaat te laten voorlezen, de linkerbuurman/vrouw het tweede citaat etc. totdat alle teksten gelezen zijn.

Daarna krijgen de deelnemers de opdracht twee citaten te kiezen: een die betrekking heeft op het deel linksonder en de ander op het deel rechtsonder.

De gespreksleiding nodigt de deelnemers een voor een uit om hun citaten voor te lezen en die keuze te motiveren.

Wat valt op als iedereen aan de beurt is geweest?

Variant 3

Eerst krijgen de deelnemers de opdracht nog eens goed naar het hongerdoek te kijken en in stilte een figuur of tafereel uit te kiezen, dat hen het meest aanspreekt.

Vervolgens krijgen ze de vraag voorgelegd om uit de lijst van werkblad 1 een citaat te kiezen, dat daar het beste bij past. Ze schrijven het nummer op een klein post-itblaadje en plakken dat op de betreffende figuur.

Als iedereen een blaadje geplakt heeft, loopt de gespreksleiding het hongerdoek langs en nodigt de deelnemers uit het gekozen citaat voor te lezen en de keuze te verklaren.

WERKBLAD 1. CITATEN UIT 'CARITAS IN VERITATE'

1. De liefde – caritas – is een bijzondere kracht die mensen er toe aanzet zich moedig en onbaatzuchtig in te zetten op het terrein van gerechtigheid en vrede. (CIV 1)
2. Instemming met de waarden van het Christendom is niet alleen een nuttig maar ook een onontbeerlijk element voor de opbouw van een goede samenleving en een echte integrale ontwikkeling van de mens. (CIV 4)
3. Als ontvangers van de liefde van God worden de mensen geroepen om dragers van de naastenliefde te zijn en ertoe aangezet zelf werktuigen van genade te worden, om de liefde van God te verbreiden en netten van naastenliefde te knopen. (CIV 5)
4. Ik kan de ander niets 'schenken' van wat van mij is, zonder hem op de eerste plaats gegeven te hebben wat hem rechtmatig toekomt. (CIV 6)
5. Authentieke ontwikkeling moet integraal zijn, dat wil zeggen bijdragen tot ontwikkeling van iedere mens en van heel de mens. (CIV 18)
6. De hongerigen te eten geven (vgl. Mt 25) is een ethische verplichting voor de Wereldkerk, die overeenstemt met de leer van haar Stichter Jezus Christus aangaande solidariteit en delen. (CIV 27)
7. Het economisch leven kan niet alle sociale problemen oplossen enkel door de uitbreiding van het marktdenken. De sociale leer van de kerk is van mening, dat echte menselijke relaties in vriendschap en gemeenschap, in solidariteit en wederkerigheid, ook binnen de economische bedrijvigheid geleefd kunnen worden en niet alleen daarbuiten of 'daarna'. (CIV 36)
8. Het milieu is een gave van God aan alle mensen. De omgang ermee vormt voor ons een verantwoordelijkheid jegens de armen, de toekomstige generaties en de gehele mensheid. (CIV 48)
9. De natuur geeft uitdrukking aan een plan van liefde en waarheid. Ze is er eerder dan wij en wordt ons door God geschonken als levensruimte. (CIV 48)
10. Het opkopen van niet-hernieuwbare energiebronnen door sommige staten, invloedrijke groepen en ondernemingen vormt een zwaarwegend obstakel voor de ontwikkeling van de arme landen. (CIV 49)
11. De technologisch geavanceerde samenlevingen kunnen en moeten hun energiegebruik verminderen, doordat de productie in de verwerkende industrie zich verder ontwikkelt, maar ook doordat er zich onder de burgers een grotere gevoeligheid voor het milieu verspreidt. (CIV 49)
12. Er is echter ook een wereldwijde herverdeling van energiereserves noodzakelijk, zodat ook landen die niet over eigen bronnen beschikken daar toegang toe kunnen krijgen. (CIV 49)
13. Er is op onze wereld voor iedereen plaats: hier moet de gehele familie van de mensheid de noodzakelijke hulpbronnen vinden, om met de hulp van de natuur zelf – het geschenk van God aan Zijn kinderen – en met de inzet van eigen werk en vindingrijkheid, waardig te leven. (CIV 50)
14. Wij moeten echter ook wijzen op de zeer ernstige verplichting de aarde door te geven aan toekomstige generaties, in een zodanige toestand dat ook zij haar waardig kunnen bewonen en haar verder cultiveren. (CIV 50)

15. Een van de ergste vormen van armoede die de mens kan ervaren is eenzaamheid. Op de keper beschouwd vinden ook de andere vormen van armoede, inclusief materiële armoede, hun oorsprong in isolement, in niet-geliefd-zijn of in het onvermogen lief te hebben. (CIV 53)
16. De technologisch geavanceerde samenlevingen mogen hun eigen technologische ontwikkeling niet verwarren met een vermeende culturele superioriteit, doch moeten bij zichzelf soms vergeten deugden herontdekken, waardoor ze in de loop van de geschiedenis tot bloei zijn gekomen. In alle culturen zijn er bijzondere en veelsoortige ethische overeenkomsten, die een uitdrukking zijn van dezelfde, door de Schepper gewilde natuur, hetgeen door de ethische wijsheid van de mensheid natuurwet genoemd wordt. (CIV 59)
17. Bij het zoeken naar oplossingen in de huidige economische crisis moet de ontwikkelingshulp aan de arme landen worden gezien als een echt middel tot het creëren van welvaart voor allen. Vanuit dit gezichtspunt zullen de economisch meer ontwikkelde landen al het mogelijke moeten doen om hogere percentages van hun bruto binnenlands product beschikbaar te stellen voor ontwikkelingshulp. (CIV 60)
18. Het is goed dat mensen zich ervan bewust worden dat kopen niet alleen een economische maar altijd ook een morele handeling is. Consumenten hebben daarbij een duidelijke sociale verantwoordelijkheid, die gepaard gaat met de sociale verantwoordelijkheid van het bedrijf. Verder is het nuttig nieuwe vormen te bevorderen van verhandeling van producten, die afkomstig zijn uit onderdrukte delen van de wereld, om de producenten te verzekeren van een aanvaardbare beloning, op voorwaarde dat het werkelijk om een transparante markt gaat, dat de producenten niet alleen een grotere winstmarge krijgen, maar ook een betere scholing, professionaliteit en technologie, en dat uiteindelijk zulke economische ervaringen ten gunste van de ontwikkeling niet worden gebonden met partijgebonden ideologische opvattingen. (CIV 66)
19. De ontwikkeling van de mens komt niet tot wasdom als hij zich aanmatigt dat hij zijn eigen en enige schepper is. (CIV 68)
20. De techniek is in overeenstemming met de wezenlijke roeping van de menselijke arbeid: in de techniek, die gezien wordt als het werk van zijn geest, herkent de mens zichzelf en verwezenlijkt hij zijn eigen menszijn. (CIV 69)
21. Technologische ontwikkeling kan verleiden tot het idee dat de techniek op zich voldoende is, als de mens zich slechts de vraag naar het hoe stelt en geen aandacht besteedt aan de vele vragen naar het waarom, waardoor hij aangespoord wordt tot handelen. (CIV 70)
22. Hoe zal men zich nog kunnen verwonderen over de onverschilligheid jegens situaties van menselijk verval, als onverschilligheid zelfs het kenmerk is van onze houding met betrekking tot wat menselijk is en wat niet? (CIV 75)
23. De beschikbaarheid ten opzichte van God opent ons voor de beschikbaarheid ten opzichte van de broeders en zusters en ten opzichte van een leven dat als solidaire en blijde opgave wordt verstaan. (CIV 78)

3. Delen van natuurlijke hulpbronnen

Op het tafereel rechtsonder staan zes figuren afgebeeld met een product. Vul als groep onderstaand schema in en bedenk met elkaar enige gedragvormen om als individu en samenleving bij te dragen aan een eerlijke verdeling en een duurzame samenleving.

Figuur	Product	Staat symbool voor	Wat kan je doen?
Europese vrouw			
Latijns-Amerikaanse man			
Aziaat			
Arabier			
Afrikaanse vrouw			
Afrikaanse jongen			

Voorbeeld van invulling

Figuur	Product	Staat symbool voor	Wat kan je doen?
Europese vrouw	Kabeljauw	Visstand – zeeën	Eet vis met MSC-keurmerk of raadpleeg de Viswijzer
Latijns-Amerikaanse man	Graanhalm/aar	Voedselproductie – land	Koop fair tradeproducten met Max Havelaar-keurmerk. Eet minder vlees.
Aziaat	Tropische vogel	Aantasting regenwoud	Zie boven.
Arabier	Olielamp	Fossiele grondstoffen en mineralen - bodem	Vermindering energiegebruik Meer aandacht voor wind- en zonne-energie
Afrikaanse vrouw	Duivelsklauw	Natuurgeneesmiddelen	
Afrikaanse jongen	Lam oud schapenras	Biodiversiteit	Campagne Countdown 2010

Voor meer informatie over de handelingsmogelijkheden kunnen de volgende internetsites geraadpleegd worden:

Voor vis:

MSC-keurmerk (Marine Stewardship Council) www.msc.org

De Viswijzer vind je op www.goedevis.nl

Voor voedsel:

Zie voor de beschikbaarheid van fairtradeproducten www.maxhavelaar.nl, met name de zoekmachine <http://www.maxhavelaar.nl/producten/zoeken>

Maak je parochie tot fairtrade kerk. De parochie moet dan voldoen aan een aantal eisen m.b.t. gebruik van, communicatie over en actie voor fair trade producten. Zie de website www.fairtradegemeenten.nl

Op deze website is een handleiding te vinden om de parochie tot fairtrade kerk te maken.

Voor regenwoud:

Websites van natuur- en milieuorganisaties als Wereldnatuurfonds (www.wnf.nl), Greenpeace (www.greenpeace.nl)

Voor energiegebruik.

De parochie kan een quick scan uitvoeren van de eigen duurzaamheid. Die is te vinden op de website www.duurzamekerk.nl Deze site bevat ook veel andere interessante informatie en verwijzingen.

Voor biodiversiteit:

De actie Countdown 2010 is gericht op de bescherming van de biodiversiteit. De Europese regeringsleiders hebben in 2001 beloofd het verlies aan biodiversiteit voor 2010 een halt toe te roepen. Zie www.countdown2010.nl

Een van de participanten in deze actie is IUCN Nederland – ‘The World Conservation Union’. Zie www.iucn.nl